

R. JEHÓSUA BEN PERAHJA ÉS JÉSU EGY VENDÉGFOGADÓBAN

(Folytatás a fedőlap 2. oldaláról)

Az ókori zsidó irodalom a kereszténységgel, Jésu vagy Jészua, azaz Jézus személyével is, érthetően, jobbra polemikus hangon foglalkozik. Zsidóság és kereszténység különbségeit hangsúlyozza.

A babilóni Talmud itt közölt arámi nyelvű agádikus története is arról szól, hogyan szakadt el Jézus a zsidóságtól. Történeti alapja nincsen semmi: a szereplők nem éltek egy időben. Alexandrosz Iannaiosz király (Jannaj / Alexander Iannaeus) i.e. 103–76 között uralkodott. Jehósua ben Perahja, a tekintélyes tudós (*nászi*, a maga korában a vezető vallási tekintélyek, a tudós-pár vagy *zugot* egyike) korábban, az i. e. 2. század második felében élt, Jézus meg egy évszázaddal később. Ők hárman még csak nem is találkozhattak egymással. Simeon ben Setah, már a következő nemzedékben, a maga korában ugyancsak a *zugot* egyike volt. A történet végső soron az Élijáhu (Illés) próféta, illetve főként tanítványa, Elísa (Elizeus) alakja köré szövődött legendák (II. Kir. 2–9) egyik kései darabja. Az agáda más – talán eredetibb – változataiban (jT Szanh., p. 23C; jT Hag., p. 77D stb.) Jehósua helyett Jehuda ben Tabbaj – Simeon ben Setah tudós társa (*zugot*) szerepel, de Jésu nélkül. Amikor Jannaj üldözni kezdte a farizeusokat, Jehuda ben Tabbaj valóban Egyiptomba menekült, más írástudókkal együtt. De az agadába talán még az Egyiptomba menekülésnek (Máté ev. 2) a motívumai is beleszövődnek. Jehósua ben Perahja történetének egy másik változatában (bT Sota, p. 47A) Jésu csak a fogadóban találkozik a Mesterrel. De valószínűbb a hagyományos kiegészítés, melyet némely kézirat is alátámaszthat, hogy mester és tanítványa együtt mentek Alexandriába. Visszaúton a fogadóbeli jelenet a tanítvány próbája; gyakori, más-más szereplőkkel, a rabbinikus irodalomban. Jésu, ha észreveszi, hogy a csaposlányoknak csipás a szeme, nem jó tanítvány: túl nagy figyelmet fordít világi dolgokra. Mestere ezért bünteti: elküldi magától, szidalommal vagy átokkal, a *sófár* fűjás szertartásával: egészen szokatlanul sok a négyszáz fűjás, mintha a tanítvány meghalt volna. Jehósua ben Perahja (vagy: Peróhja) nehéz átka, varázseréje, úgy látszik, közmondásos volt a babilóni zsidó hagyományban: az évszázadokkal későbbi (6./7. századi) varázscsészek arámi feliratai is idézik, kivált démonok ellen. Történetünkben a Mester egy idő után már visszafogadná tanítványát. De egy félreértés folytán végül Jésu maga hagyja el őt; oltárt emel, történetesen felállít egy téglát, mint a babilóniak. A téglá jelképesen az isten-szobor talapzata: Jésu más módon imádkozik Istenhez. (Különbéféle tárgyak mindennapi használatá-

nak, illetve idegen kultuszokban való alkalmazásának különbségéhez vö. a Misnában: Aboda zara, III, 5; és még bővebben a Toszefta és a Talmud ehhez kapcsolódó helyeit: T Aboda zara, VI, 8; jT Aboda zara, p. 42D–43A; bT Aboda zara, p. 45A–47A). Amit Jésu tett, a rabbi számára, mint a varázslás: félrevezeti Izráelt.

Az agádikus történet végén a „tanítás” szó a rabbinikus irodalom első nagy korszakának tudósaitól (*tanna*) a Misna szövegén kívül fennmaradt mondások (*baraita*) elnevezése. Simeon ben Eleázár a tannák negyedik nemzedékéhez tartozik, a 2. század második felében élt, Tiberiaszban. Bölcsessége az élet mély ismeretében gyökerezik. Minden mondása a megértés vagy megbocsátás erényét hirdeti. A tőle idézett baraitát Rasi is ebben a szellemben magyarázza: Ha az ember elfojtaná minden vágyát, megszűnnék a faj szaporodása; de ha teljesen szabadjára engedné őket, esetleg olyasmit is megtenne, ami tiltva van, mert szenvedélyeit nem tudná megfékezni, s bűnt követne el.

Az agádanak, bár polemikus, van egy feltétlenül pozitív tartalmi eleme: Jésu/Jézust mint a Második Templom korában az egyik nagy zsidó tudós tanítványát ismeri.

(K. G.)

IRODALOM:

Wilhelm Bacher, *Die Agada der Tannaiten* (Strassburg 1884–1890; reprint Berlin: Gruyter, 1965–1966), II, p. 422 skk.

J. A. Montgomery, *Aramaic Incantation Texts from Nippur* (Philadelphia: The University Museum, 1913), p. 190, no. 17 stb.

Joseph Klausner, *Jézus és kora* (Budapest: Káldor, 1946), p. 12 sk.

Jacob Neusner, *A History of the Jews in Babylonia*, V: Later Sasanian Times (Leiden: E. J. Brill, 1970), p. 235 skk.

Encyclopaedia Judaica (Jerusalem, „1972”): 10, col. 284–285 (Joshua ben Perahyah); 10, col. 353 (Judah ben Tabbai); 14, col. 1154–1155 (Simeon ben Eleazar); 14, col. 1563–1565 (Simeon ben Shetah)

Johann Maier, *Jesus von Nazareth in der talmudischen Überlieferung* (Erträge der Forschung, 82) (Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1978), küll. p. 117 skk.

Ephraim E. Urbach, *The Sages. Their Concepts and Beliefs* (Cambridge, MA) / London: Harvard U. Press, 1987), p. 477